

Water Myth Busters (1)

Jan van Bakel en Govert Geldof – Adviesgeuzen.nl

Heerlijk dat we steeds meer terechtkomen in een waterwereld waar de schoonheid wordt gezien van het complexe spel rond en met mensen in verschillende posities en met sterk variërende opvattingen en drijfveren. Het navigeren dooreen adapterend sociaal landschap, op zoek naar de essenties van goed waterbeheer, is spannend en biedt werkvreugde. Maar... we hebben één hele grote Maar... Als dat ten koste gaat van vakmanschap, verworden nieuwe principes van Water Governance tot een brei van verweven Simulacra. En dan zijn we verder van huis dan ooit. Uiteindelijk, in de verwezenlijking van plannen en beleidsconcepten, zijn we afhankelijk van mensen die met hun poten in het water¹ staan en gevoel hebben voor realiteit. Dat zijn de vakmannen en vakvrouwen. Het versterken van vakmanschap in de boeiende en turbulente omgeving van New Governance is één van de belangrijkste uitdagingen voor de komende jaren. Daarbij moeten we alert zijn en voorkomen dat mythes besluitvormingsprocessen binnenglippen.

Volgens Van Dale is een mythe een "gangbare, als onaantastbaar beschouwde, maar ongegronde opvatting". Als mythes in beleidsrapporten terechtkomen en kritiekloos worden gekopieerd in andere rapporten, dan ondergraaft dat de geloofwaardigheid van bestuur in ernstige mate. Wij zien het bestrijden van mythes als een belangrijke tak van sport bij de versterking van vakmanschap en willen dan ook graag als "water myth busters" een aantal ter discussie stellen in dit blad, als een soort rubriek. We hebben tot nu toe een kleine verzameling van twijfelachtige beweringen verzameld, vooral over hydrologie, en hopen dat de lezers met nieuwe voorbeelden komen. Wellicht kunnen we zo een mooie database opzetten.

In dit nummer willen we twee beweringen op de pijnbank leggen. De eerste heeft betrekking op het landelijke gebied en de tweede op het stedelijk gebied. Beide treffen we aan in veel visies, beleidsrapporten en plannen, in verschillende bewoordingen en soms niet eens expliciet.

De eerste bewering is: "Boeren zijn dom, want zij laten al het water in de winter weglopen, terwijl ze in de zomer watertekort hebben." Veel lokale beleidsconcepten zetten in op herstel van de "sponswerking" waardoor er geen water meer ingelaten hoeft te worden. Er worden communicatietrajecten ingezet om het bij de boeren "tussen de oren te krijgen." Wie herkent dit? De bewering is gewoonweg niet waar. Het is een mythe. Wie zich verdiept in de werkelijkheid bemerkt dat waterschappers en boeren gezamenlijk een zeer subtiel spel spelen rond waterstanden en grondwaterstanden. Voor boeren is het grondwater het

¹ Zie artikel laatste H₂O rubriek Drijfveer

belangrijkste opslagmedium en daar gaan ze echt niet rücksichtslos mee om. Er zijn wel grote beperkende voorwaarden: in het voorjaar moeten ze het land op kunnen met tractoren en dat vereist dat een grondwaterstand van minimaal 60 cm beneden maaiveld en liefst nog dieper om te voorkomen dat niet met de eerste de beste bui het land onberijdbaar wordt. Niet kunnen ploegen, zaaien en bemesten betekent verkorting van het groeiseizoen. Bovendien is natte grond koude grond en ook dat verkort het groeiseizoen. De opbrengstderving van 'iets te nat' is dan ook aanzienlijk groter dan van 'iets te droog.' Daardoor wordt in de praktijk minder water vastgehouden dan theoretisch zou kunnen. Er zijn technische ontwikkelingen, zoals peilgestuurde drainage waarbij de ontwateringsbasis wordt ingesteld met behulp van de ensemble van weersverwachtingen zodat op het scherpst van de snede water kan worden vastgehouden, maar daar moet je geen wonderen van verwachten. De maximale winst is hooguit 20 mm per groeiseizoen. Een zandgrond kan dan gedurende het groeiseizoen bijv. 90 mm in plaats van 70 mm leveren terwijl in een droog jaar de het neerslagtekort 200 mm is. Het is dus een mythe dat boeren het neerslagoverschot van de winterperiode in de bodem zouden kunnen vasthouden voor de zomerperiode zodat in een droog jaar er geen tekorten optreden.

Wat ook erg storend is bij een dergelijke uitspraak – ook al staat er niet altijd letterlijk “boeren zijn dom” – is dat boeren gediskwalificeerd worden, niet zelden door mensen die zelf ternauwernood het verschil zien tussen aardappelen en bieten op het land. En als je vervolgens met diezelfde boeren een participatieproces wilt doorlopen rond blauwe diensten, dan verbazen sommige bestuurders zich erover dat boeren weinig coöperatief zijn. Boeren zijn vakmensen en zo kunnen we hen ook het beste aanspreken. Zij hebben er alle belang bij zo veel mogelijk water vast te houden maar niet ten koste van alles.

De tweede bewering is “als er veel zware metalen in het afstromend regenwater zitten, kun je dit water het best afvoeren naar de rwzi.” Het is een bewering die je aantreft in gemeentelijke rioleringsplannen en waterplannen. De gedachte is dat er een scheidslijn te trekken is tussen schoon en vies regenwater. Schoon regenwater moet je benutten en vies regenwater moet je afvoeren. Het klinkt logisch en je kunt er beleid op voeren. Maar het is een mythe. Voor vies regenwater, vooral als het om zware metalen gaat, is grondcontact de beste behandeling. De verontreinigingen in regenwater dat afstroomt van wegen en daken zijn veelal gebonden aan de kleine slibfractie en daardoor eenvoudig weg te filteren. In Zwitserland, bijvoorbeeld, is een filter ontwikkeld dat je in de valpijp plaatst en dat meer dan 99% van de zware metalen verwijdert. Oppervlakte-infiltratie is ook effectief. Uiteraard zijn er verontreinigingen die extra aandacht vragen, zoals olie, maar over het algemeen zijn er goede technieken beschikbaar voor bronbestrijding. Tevens geldt dat als regenwater wordt afgevoerd met de riolering naar de rwzi, een groot deel van de zware metalen in oplossing gaat en doordoor gewoonweg door de zuivering heen fietst. Ongeveer de helft wordt dan verwijderd. En sowieso is regenwater op de zuivering ongewenst, vooral als je deze wilt ombouwen richting energiefabriek of grondstoffenfabriek.